

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף יב

למדנו במשנה - נגמר דינו וכו': גם אם הרוצח שגלה לעיר מקלט הוא שר צבא ישראל כמו יואב בן צרויה, הוא לא יוצא משם לעולם.

אמר רב יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב: יואב בן צרויה היה מורד במלכות משום שהוא הלך אחרי אדוניה כנגד ציווי דוד להמליך את שלמה. ועל כך כתוב **"וְהַשְׁמָעָה בָּאָה עַד יוֹאָב כִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנֶיהָ ... וַיָּנֶס יוֹאָב אֶל אֶהֱלֵה' וַיַּחֲזֶק בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ"** כשיואב שמע ששלמה נמשח למלך הוא ברח לקרנות המזבח.

יואב טעה בכך שחשב להינצל על ידי ההחזקה בקרנות המזבח. משום שהמזבח קולט רק את מי שנמצא בגגו. ובנוסף רק מזבח של בית המקדש קולט, ולא המזבח שהיה אז בבמה. אבי מוסיף עוד טעות, כי המזבח קולט רק כהן העובד בבית המקדש.

אמר ריש לקיש שלש טעיות וכו': כשיגיע הקץ, יפרע ה' תחילה מהשר של אדום במרום (הנקרא ס"מ), ולאחר מכן מהאומה שבארץ. הפסוק ממשיך זאת ל'הריגה' של המלאך כביכול. **"מִי זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בִּגְדִים מְכַצֶּרָה?"** הוא הקב"ה שנפרע מהמלאך וכאילו יש לו בגדים שמלוכלים מדם של המלאך. המלאך הזה יברח לעיר 'בצרה' כדי שתקלוט אותו, ובכך הוא יטעה שלוש טעויות.

אמר ר' אבהו ערי מקלט לא נתנו לקבורה: אסור ללווים לקבור מתים בערים שלהם. (אלא נותנים להם בית קברות מחוץ לתחום העיר, רמב"ם). קושיא: **מיתיבי** **"שמה" שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו:** הרוצח בשגגה כן נקבר בעיר מקלט. תירוץ: **רוצח שאני דגלי ביה רחמנא.**

למדנו במשנה - כשם שהעיר קולטת וכו': כך תחומה קולט.

קושיא: ורמינהו **"וישב בה" בה ולא בתחומה.** אבי מתרץ: **לא קשיא כאן לקלוט כאן לדור:** התחום קולט את הרוצח אבל אסור לו לגור שם. קושיא: **לדור? תיפוק**

ליה דאין עושין שדה מגרש וכו': מסביב לעיר מקלט היה אלף אמה 'מגרש' ריק, ולאחר מכן אלף אמה של שדות. אסור לשנות את העיר / המגרש / השדה, מזה לזה.

ואם כן מדוע צריך פסוק ללמד שהרוצח יכול לגור רק בעיר ולא בתחומה? הרי 'התחום' של העיר הוא אלפיים אמה של המגרש והשדה שלה, ואם הוא יבנה שם בית זה כבר לא יהיה 'מגרש' (או 'שדה') אלא 'עיר'!

רב ששת מתרץ: לא נצרכה אלא למחילות: הפסוק מלמד שאסור לבנות בית מתחת לאדמה של המגרש או השדה ולגור שם.

למדנו במשנה - רוצח שיצא חוץ לתחום וכו': נחלקו רבי יוסי ורבי עקיבא האם יש מצוה או רשות להורגו ולמי.

ת"ר "וְרוֹצֵחַ גֹּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ": ניתן לפרש את המילה "ורצח" כציווי או כרשות. ובזה נחלקו רבי יוסי ורבי עקיבא.

מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? - מי כתיב אם רצח? שאז המשמעות היתה שהוא רק יכול לרצוח. הרי כתוב "ורצח" דהיינו שהוא מצווה לרצוח.

ורבי עקיבא - מי כתיב ירצח? שאז המשמעות היתה שהוא מצווה לרצוח. הרי כתוב "ורצח" דהיינו אם הוא רצח.

אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב וכו': זו דעה שלישית, שלגואל הדם אסור להרוג את הרוצח. קושיא: כמאן? **לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע!** תירוץ: הוא דאמר **כי האי תנא וכו':** הסובר שלגואל הדם אסור להרוג את הרוצח עד שב"ד יפסקו שהוא חייב מיתה.

שאלה: **ורבי יוסי ורבי עקיבא האי "עד עמדו לפני העדה למשפט" מאי דרשי ביה? תשובה**: הוא מיבעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר וכו'.

ת"ר אם יצא יצא הרוצח וכו': נאמר "וְאִם יֵצֵא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲנֹשׁ יָנוּס נִשְׁמָה : וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ, וְרוֹצֵחַ גֹּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ, אֵין לוֹ דָּם". מכפילות המילים "יצא יצא" לומדים שאפילו אם הרוצח יצא בשוגג מעיר מקלט, מותר לגואל הדם להרוג אותו.

קושיא: **והתניא במזיד נהרג בשוגג גולה**: אם הרוצח יצא במזיד מעיר מקלט הוא נהרג בידי גואל הדם, אבל אם הוא יצא בשוגג הוא חוזר וגולה. תירוץ: **לא קשיא**

וכו': הברייתא השנייה סוברת שדברה תורה כלשון בני אדם, ולכן לא לומדים מכפילות הלשון שהיוצא בשוגג נהרג. אבל הברייתא הראשונה סוברת שלא דברה תורה כלשון בני אדם, ולכן יש ללמוד מהכפילות שאפילו בשוגג הוא נהרג.

אמר אביי מסתברא וכו': כלומר לא מסתבר שיהיה הדין של היוצא מעיר מקלט, חמור ממי שעדיין לא גלה לעיר מקלט.

תני חזא אנ שהרג: בברייתא אחת כתוב שאב שהרג את בנו, בנו השני נעשה גואל הדם של אחיו להרוג את האבא. ובברייתא אחרת כתוב שהבן אינו יכול להיות גואל הדם להרוג את אביו. לכאורה הברייתות נחלקו במחלוקת רבי יוסי ורבי עקיבא. דהיינו אם יש מצוה לגואל להרוג את הרוצח, אם כן הבן מצווה להרוג גם את אביו. אבל אם אין מצוה, אסור לו להרוג את אביו.

קושיא: ותסברא? וכו': וכי האם יש דעה שמותר לבן להרוג את אביו? והרי למדנו לעיל שאסור לבן להיות שליח בית דין להעניש את אביו, חוץ מאם אביו היה 'מסית' אנשים לעבוד עבודה זרה, שאז מותר לבנו להיות שליח בית דין להכות אותו.

תירוצ: **אלא לא קשיא הא בבנו והא בבן בנו:** הברייתא שאמרה שאסור לבן להיות גואל הדם, מדברת על הבן של האבא שהוא האח של הנרצח כנ"ל. ואילו הברייתא שאמרה שהבן נעשה גואל הדם להרוג את האבא, מדברת על הבן של הנרצח שהוא הנכד של האבא.

משנה: אילן שהוא עומד: אם יש עץ הנטוע בגבול של תחום עיר מקלט, הגזע שלו נמצא בתוך התחום של העיר ואילו 'הנוף' (- הענפים) נמצא מחוץ לתחום, והרוצח יושב על הענפים. האם הולכים אחרי הגזע ואם כן הרוצח נמצא בתוך העיר ואסור לגואל הדם להרוג אותו, או שהולכים אחר 'הנוף' ואם כן הוא מחוץ לעיר ומותר לו להרוג אותו?

התשובה שהולכים אחרי הנוף ומותר להרוג אותו. ולכן אפילו אם הרוצח יושב על הגזע שנמצא בפנים, מותר להרוג אותו, כי הולכים אחר הנוף וגם הגזע נחשב כעומד בחוץ.

וכן במקרה הפוך. הגזע נמצא מחוץ לתחום והנוף נמצא בתוך התחום. גם אם הרוצח יושב על הגזע שבחוץ, הוא נחשב כנמצא בפנים.

גמרא: ורמינהי: לענין 'מעשר שני' שצריך לאוכלו בירושלים. אם אדם עומד על אילן שהגזע שלו בתוך החומה ונפו נטה מחוץ לחומה או להיפך, לא הולכים אחר

הנוף ולא אחר הגזע, אלא אחר המקום שבו נמצא האדם. אם הוא בתוך החומה הוא בפנים, ואם הוא מחוץ לחומה הוא בחוץ. וקשה על משנתנו.

תירוצו: **מעשר אערי מקלט קא רמית? וכו':** אין קושיא מזה על זה. כי לענין מעשר שני כתוב "כי אם לפני ה' אלקיך תאכלנו" דהיינו בירושלים שהיא קרובה לבית המקדש. ולכן הדבר תלוי במקום האכילה. ואם כן המקום שבתוך החומה נחשב בפנים והמקום שמחוץ לה נחשב בחוץ. אבל בעיר מקלט כתוב "כי בעיר מקלטו ישב" דהיינו היכן שהוא יכול לגור. בנוף אפשר לגור ולא בגזע, ולכן כל העץ הולך אחר הנוף שלו ולא אחר הגזע.

ורמי מעשר אמעשר: יש קושיא ממעשר שני על מעשר שני. כי במשנה הנ"ל (במסכת מעשר שני) כתוב שלגבי מעשר שני הולכים אחר **החומה**, ואילו במסכת מעשרות כתוב שבין לענין מעשר שני ובין לענין ערי מקלט הולכים אחר הנוף.

תירוצו: **אמר רב כהנא:** נחלקו רבי יהודה וחכמים במערה שנמצאת בתוך העיר ופתחה מחוץ לעיר או להיפך. לדעת רבנן הולכים אחר המקום שבו נמצא האדם, לדעת רבי יהודה הולכים אחר הפתח של המערה. וכן באילן שגזעו נמצא בתוך העיר ונפו בחוץ או להיפך, לדעת רבנן הולכים אחר המקום שבו נמצא האדם ולדעת רבי יהודה אחר הנוף.

לפי זה, המשנה שלנו והמשנה במסכת מעשר מעשרות סוברות כדעת רבי יהודה שתמיד הולכים אחר הנוף. ולכן בין בעיר מקלט ובין במעשר שני הולכים אחר הנוף. ואילו המשנה במסכת מעשר שני סוברת כרבנן שהולכים אחר המקום שבו נמצא האדם, ולכן היא אומרת שהדבר תלוי בחומה. ולפי זה גם לגבי עיר מקלט יש ללכת אחר המקום שבו נמצא האדם באילן ולא אחר הנוף.

קושיא: **אימור דשמעת ליה לרבי יהודה וכו':** יתכן שרבי יהודה סובר שהולכים אחר הנוף רק לחומרא אך לא לקולא. ולכן רבי יהודה אכן אמר שהולכים אחר הנוף לגבי מעשר שני, כי שם ניתן ללכת לחומרא. אך אין להסיק משם שהולכים גם בעיר מקלט אחר הנוף, כי שם יהיה זה לקולא. והגמרא מבארת -

גבי מעשר לחומרא וכו': לגבי מעשר הולכים אחר הנוף לחומרא בין אם הגזע בחוץ והנוף בפנים ובין להיפך. כי אם הגזע בחוץ והנוף בפנים - אנו הולכים אחר הנוף לחומרא שלא ניתן לפדות את המעשר שני כשהוא עומד על הגזע, כי זה נחשב כאילו הוא בפנים. והדין הוא שניתן לפדות מעשר שני רק מחוץ לירושלים.

ואם הגזע בפנים והנוף בחוץ - אנו הולכים אחר הנוף לחומרא, והעומד על הגזע אינו יכול לאכול את המעשר שני כי הוא נחשב כעומד בחוץ. וניתן לאכול מעשר שני רק בתוך ירושלים.

אלא גבי ערי מקלט וכו': אבל לגבי עיר מקלט, אמנם אם הגזע בחוץ והנוף בפנים - אנו הולכים אחר הנוף לחומרא שגואל הדם לא יכול להורג את הרוצח העומד על הגזע, כי הוא נחשב כעומד בפנים.

אבל כשהגזע בפנים והנוף בחוץ - אם נלך אחר הנוף יהיה זה קולא ולא חומרא. כי אז גואל הדם יכול להרוג את הרוצח למרות שהוא עומד על הגזע בפנים! ואם כן מניין לנו ללמוד מדברי רבי יהודה במעשר שני שהולכים אחר הנוף (לחומרא), גם לעיר מקלט ששם נלך אחר הנוף לקולא?!

תירוץ: אמר רבא: באמת הגזע הולך אחר הנוף רק לחומרא. ולכן כאמור אם הגזע בחוץ והנוף בפנים, והרוצח עומד על הגזע שבחוץ, אסור לגואל הדם להרוג אותו. ובאמת גם אם הגזע בפנים והנוף בחוץ והרוצח עומד על הגזע, אסור לו להרוג אותו, כי לא הולכים אחר הנוף לקולא.

ומה שאמרו המשנה שלנו והמשנה במעשרות שהולכים אחר הנוף, מדובר במקרה (שהגזע בפנים והנוף בחוץ) שהרוצח עומד בנוף. שאז בעיקרון מותר לגואל הדם להורג אותו על ידי חיצים או אבנים, כי לכו"ע הנוף לא הולך אחר העיקר אף פעם. אלא שגואל הדם רוצה לעלות על הגזע שבתוך העיר, כדי להגיע לנוף שבחוץ שעליו יושב הרוצח, ולהרוג אותו שם בחרב. ועל כך אומרות המשניות הסוברות כרבי יהודה שהולכים אחר הנוף, דהיינו שמותר לו לעלות על הגזע כדי להגיע לנוף.

נוכחן אין זה קולא או חומרא. כי הסיבה שמותר לגואל לעלות על הגזע, אינה קשורה לשאלה האם הגזע הולך אחר הנוף ומקבל את הדין של הנוף (שאז כשהרוצח עומד על הגזע הוא נחשב כעומד בחוץ), אלא שהגזע טפל לנוף ומותר לעלות עליו כדי להגיע לנוף. זו דעת רבי יהודה. אמנם רבנן חולקים וסוברים שאסור לעלות על הגזע, כי אין הגזע טפל לנוף].

תירוץ נוסף: רב אשי אמר: משנתנו והמשנה במעשרות הסוברות כרבי יהודה שהולכים אחר הנוף, אין הכוונה תמיד אחר הנוף, אלא שהולכים תמיד לחומרא, גם אחר הנוף וגם אחר העיקר. ולכן לגבי עיר מקלט הולכים אחר הנוף רק במקרה שהגזע בחוץ והנוף בפנים והרוצח עומד על הגזע, שאז אסור לגואל הדם להרוג

אותו כי הוא נחשב בפנים. אבל אם הגזע בפנים והנוף בחוץ, הולכים אחר הגזע לחומרא, ואפילו אם הרוצח יעמד על הנוף אסור להרוג אותו.

(והסיבה שהמשנה אמרה רק שהולכים אחר הנוף, ולא אמרה שהולכים גם אחר העיקר. כי בכל מקום אנו אומרים שהנוף הולך אחר העיקר, ולכן הוצרכה המשנה לחדש שבעיר מקלט יש מקרה שהעיקר הולך אחר הנוף).

משנה: הרג באותה העיר: רוצח שגלה לעיר מקלט ושוב פעם רצח בתוך העיר מקלט, הוא לא יכול לצאת מהעיר מקלט בגלל הרציחה הראשונה, ולכן הוא גולה בתוכה משכונה אחת לשכונה אחרת.

ובן לוי גולה מעיר לעיר: לוי המתגורר בעיר מקלט שרצח, גולה לעיר מקלט אחרת.

גמרא: ת"ר ושמתי לך מקום: נאמר בענין רוצח בשגגה "וּשְׁמַתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוֹס שְׁמָה". הברייתא דורשת את הפסוק. "ושמתי לך" - בחיין. הקב"ה מבטיח למשה רבינו שהוא יזכה לקיים את המצוה הזו בחייו, ואכן משה הבדיל שלוש ערי מקלט לפני מותו. "מקום" - במקומך. המקום שלך קולט, דהיינו 'מחנה לוייה' במדבר קולט את הרוצחים, ולאחר שיכנסו לארץ ערי הלויים יקלטו אותם (בנוסף לערי המקלט שהפריש משה).

מכאן אמרו: ומפסוק זה למדו גם שכן לוי שהרג, גולה מעירו לעיר לויים אחרת. ואם גלה לשכונה אחרת בעיר שלו, השכונה קולטת אותו. כי כתוב "ושמתי לך" משמע שגם אם משה עצמו היה הורג (וכן בן לוי אחר) הוא היה גולה למחנה לוייה דהיינו לעיר שלו. (אם הוא גולה לעיר אחרת הוא יכול להסתובב בכל העיר. אבל אם הוא גולה לשכונה אחרת בעיר שלו, הוא יכול להסתובב רק בשכונה הזו ואסור לו לצאת ממנה, תוס').

אמר רב אחא בריה דרב איקא מאי קרא: מהו הפסוק שממנו לומדים שכן לוי עירו קולטת אותו, וכן שרוצח שהרג בעיר מקלטו גולה משכונה לשכונה? - נאמר בענין הרוצח שגולה לעיר מלקט "כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יָשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל" המילים "בעיר מקלטו" מיותרות ללמד שגם בעיר שכבר קלטה אותו (על הרציחה הראשונה) הוא יכול לגלות בתוכה פעם נוספת. וכן בן לוי שגר בעיר מקלט יכול לגלות בתוכה.